

Kostená a parohová industria zo Spišského Štvrtku

Lokalita Spišský Štvrtok je výšinné opevnené sídlisko z prelomu staršej a strednej doby bronzovej. Kultúrne prislúcha otomansko-füzesabonyskému kultúrnemu komplexu. Poloha sa rozkladá na severovýchodnom svahu vyvýšeniny Myšia Hôrka, v nadmorskej výške približne 625 m. Lokalita má strategickú polohu, na západnej strane sa nachádza prirodzená obranná bariéra v podobe strmého zrázu, ktorý prudko klesá do úžľabiny potoka Sihoť. Nálezisko sa zároveň nachádza v miestach predpokladanej obchodnej a komunikačnej cesty, ktorá spájala oblasť Baltského mora a Potisie cez Popradskú kotlinu a priesmyky v povodí rieky Hornád (*Oravkinová et al. 2017, 23-24*).

Lokalitu preskúmal Jozef Vladár v roku 1975, najviac pozornosti sa venovalo dokumentovaniu fortifikačného systému (*Vladár 1976, 216*).

Identifikovalo sa celkom 46 sídliskových objektov a evidovaný nálezový fond tvoria okrem keramiky, kamennej industrie a bronzových a zlatých predmetov aj artefakty kostenej a parohovej industrie, na ktorú sa táto práca zameriava (*Oravkinová et al. 2017, 25*).

Doklady výroby kostenej industrie sa sústreďujú v juhovýchodnej a severovýchodnej časti sídliska a doklady výroby parohovej industrie sa sústreďujú vo východnej a v severovýchodnej časti sídliska. Analogicky k týmto predmetom sa koncentrujú aj hotové artefakty. Práve to nám svedčí o tom, že v priestore, kde sa predmety vyrábali, boli aj aktívne používané a spotrebované. Je to kritérium pri identifikácii a vymedzení podomáckej výroby (*Oravkinová et al. 2017, 59-60*).

Identifikované výrobné postupy nám spájajú proces výroby kostenej a parohovej industrie s rôznymi nástrojmi ako nože a dýky, kamenné sekery, sekery z bronzu, artefakty štiepanej industrie, brúsky, brúsne podložky a klinové nástroje z kosti. Tie sú početne zastúpené v inventári tejto lokality. Práve náčinie odrzkadľuje celý komplex znalostí a zručností, ktoré sa v skúmanom spoločenstve dedili a ktoré boli potrebné práve na výrobu kostenej a parohovej industrie. To nám dovoľuje predpokladať, že tunajšia komunita fungovala za predpokladu dobrej dostupnosti prírodných zdrojov v priestore sídliska pomerne nezávisle (*Oravkinová et al. 2017, 55-56*).

O dostupnosti suroviny nám svedčí druhové zastúpenie zvierat v súbore. Je tu prevaha domestikovaných hospodárskych zvierat v rovnomernom zastúpení druhov svine domácej a ovce/kozy, menej boli využívané kosti tura domáceho. Ojedinele sú zastúpené úžitkové predmety vyrábané z kostí koňa a psa. Predmety symbolického charakteru boli vyrábané zo zubov zvierat čelade psovitých, sviňovitých a medveďa hnedého. Pri výrobe nástrojov z parohu bola využívaná výhradne surovina parožia zvierat čelade jeleňovitých, ktorá bola zberového charakteru alebo mohla pochádzať z uhynutých, prípadne lovených jedincov. Preferované boli anatomické časti tela zvierat, ktoré boli zvyčajne vyradované z procesu varenia a prípravy stravy. Výber suroviny svedčí o využití najdostupnejšieho a „zostatkového materiálu“, čo zodpovedá individuálnemu, t. j. domáckemu charakteru výroby (*Oravkinová et al. 2017, 59-60*).

Na artefaktoch sa taktiež identifikovali stopy po opracovaní kosti a parohu kovovým nástrojom. Doklad použitia kovu na kostených a parohových nástrojoch svedčí o preniknutí nového materiálu do bežnej spotrebnej sféry, keďže pri výrobe kostených a parohových nástrojov v staršej dobe bronzovej štandardne prevládala kamenná industria. Ako nástroje mohli byť využité jednoduché kovové čepele s reznou hranou, ale aj predmety, ktoré stratili svoju primárnu funkciu a boli tak druhotne použité

(napríklad recyklácia poškodených dýk). Táto nová technika spracovania kostí a parohu ovplyvňuje následnú kvantitu a kvalitu výrobkov (Oravkinová et al. 2017, 59).

Záver

Výsledky plošnej a technologickej analýzy potvrdzujú domácky a lokálny charakter kostenej a parohovej industrie.

Tunajšia komunita fungovala pravdepodobne pomerne nezávisle a prostredníctvom komoditnej nadprodukcie sa mohla podieľať na výmenno-obchodných vzťahoch s okolitými spoločnosťami.

Výber suroviny na výrobu kostenej a parohovej industrie svedčí o využití zostatkového materiálu a zodpovedá domáckemu charakteru výroby. Na artefaktoch z kostí a parohu z lokality máme stopy použitia kovových predmetov, čo nám svedčí o prenikaní nového materiálu do spotrebnej sféry.

Literatúra

- Oravkinová, D. - Hromadová, B. - Vlačiky, M. 2017: Kostená a parohová industria z výšinného opevneného sídliska v Spišskom Štvrtku. Slovenská Archeológia, 65, 23-80.
- Vladár, J. 1976: Komplexný výskum opevneného sídliska otomanskej kultúry v Spišskom Štvrtku. AVANS 1975, 1976, 215 – 223.